

Citation style

Hrdlička, Josef: review of: Tomáš Sterneček (ed.), *Věrnost a zrada v ohroženém městě. Prameny k politické komunikaci Českých Budějovic na počátku stavovského povstání (1618) / Loyalty and Betrayal in a Threatened City. Sources on the Political Communication of České Budějovice at the Beginning of the Bohemian Revolt (1618)*, Praha: Historický ústav, 2019, in: *Opera Historica*, 20 (2019), 2, p. 329-331, DOI: 10.15463/rec.1125625777

First published: *Opera Historica*, 20 (2019), 2

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Zajímavým dokladem voluntaristického chápání je Jeseniův názor, že spravedlivé je to, co Bůh chce, což je u luterána překvapivé (s. 84/85). Jesenský uplatňuje známé řešení, že odpor vůči tyranovi není vzpourou, protože z tyrana se jeho krutým jednáním stává nepřítel obce (tedy soukromá osoba). Právě v této souvislosti odkazuje Jesenský na „jura naturae, gentium et civilia“ (s. 114/115) a odmítá Bodinovu paralelu mezi panovníkem a otcem dětí (s. 122/123).

Překlad je velmi spolehlivý a zdařilý, věrně sleduje latinský originál, takže je možné číst obě verze paralelně. Vzhledem k obtížnosti humanistické latiny, která se vyznačovala složitou syntaxí a pestrým slovníkem, není správné pochopení vět vždy snadné. Překlad i úvodní studie jsou zdařilou ukázkou, že dějiny politického myšlení v raném novověku se u nás znovu pěstují, a to na vysoké úrovni.

Ivo Cerman

Tomáš STERNECK (ed.), Věrnost a zrada v ohroženém městě. Prameny k politické komunikaci Českých Budějovic na počátku stavovského povstání (1618), Praha, Historický ústav Akademie věd České republiky 2019 (= Prameny k českým dějinám 16.–18. století, řada A, svazek II-3), 344 s., ISBN 978-80-7286-338-9.

Edice písemností, které mapují dění v Čechách Budějovicích na počátku českého stavovského povstání, souvisí s dlouhodobým zájmem autora o dějiny města v době

vyhrocených politických a konfesních střetů na počátku 17. století. Tomáš Sterneck se jim věnoval z různých úhlů pohledu v množství časopiseckých studií, přičemž v některých edičně zpřístupnil i prameny, jež tvoří součást pojednávané edice. Zeměpanské a převážně katolické město bylo na konci června 1618 vystaveno prvním pokusům stavovského generála Jindřicha Matyáše z Thurnu o jeho ovládnutí. Písemná i osobní jednání Thurnu se zástupci města vyvolala závažný politický rozkol v městské radě, v níž převládli stoupenci kapitulace, a současně mobilizovala městskou obec, která na rozdíl od části konšelů zůstala věrná králi Matyášovi. Přestože stavovské oddíly se snažily ovládnout strategicky významnou pevnost na jihu Čech téměř rok, za celou dobu se jim to nepodařilo, i když příležitost k tomu se naskytla hned několikrát, například díky aktivitě patrně Thurnových sympatizantů v červenci 1618 nebo při jednáních mezi velitelem obléhatelů Jiřím Fridrichem z Hohenlohe a císařským generálem Karlem Bonaventurou Buquoyem v listopadu téhož roku. Snahy o ovládnutí města stavy se hlavně zpočátku odehrávaly diplomatickými, nikoli vojenskými prostředky, což souviselo s kapitulantským většinou radních. Vojenský charakter získaly teprve posléze, ovšem ozbrojený boj o město nikdy nepropukl.

I když městu se paradoxně i díky lavírování jeho reprezentantů podařilo uhájit svou nedobytnost, problematické a nejednotné postoje radní reprezentace využil o deset let později Jan Fridrich Litvín z Hlinné, který měl s městem napjaté vztahy, k obvinění Českobudějovických

ze zrádného jednání s nepřáteli v době revolty. Přestože soudní spor, který se Litvín svým udáním adresovaným císaři a českému králi Ferdinandovi II. snažil vyvolat, byl nakonec na příkaz samotného zeměpána zastaven, vznikl pro potřeby obhajoby města objemný rukopis, v němž jeho zástupci shromáždili ověřené opisy klíčových pramenů z počátku stavovské revolty. Právě písemnosti obsažené v tomto manuskriptu tvoří jádro Sterneckovy edice.

Knihu otevírá úvodní studie, v níž autor stručně shrnul události, k nimž na půdě města došlo v prvním roce stavovské revolty. Po jejich představení se věnoval také sporu Jana Fridricha Litvína s Českými Budějovicemi z konce dvacátých let 17. věku, když pozornost upřel zejména k okolnostem vzniku a obsahu zmíněného rukopisu. Jelikož většinu zpřístupněných písemností převzal právě z něho, pokračoval představením edičních zásad. Úvodní kapitola uzavírá konkordanční tabulka podávající přehled zpřístupněných pramenů a informující o jejich chronologickém zařazení, dosavadním edičním zpřístupnění některých písemností i o jejich uložení.

Jádrem svazku je edice 49 textů, které jsou v ní zpřístupněny in extenso. Hned 47 jich bylo převzato ze zmiňovaného manuskriptu, další dva byly doplněny z fondu Archiv města České Budějovice. Na začátku edice je zařazen úvodní komentář k celému souboru vzniklému na konci roku 1629. Po něm následuje 46 chronologicky řazených listů z období od začátku června do začátku listopadu 1618. Větším počtem dopisů je v souboru zastoupena korespondence českobudějovické městské rady

s Jindřichem Matyáše z Thurnu, rytířem ve službách vzbouřených stavů Pavlem Kaplířem ze Sulevic či s králem Matyášem. Doplňují je další listy adresované městské radě stavovským polním maršálem Linhartem Colonnou z Felsu a dalším rytířem ve stavovských službách Janem mladším z Bubna, korespondence velitele praporce císařských vojáků naverbovaných pro obranu města Jana Aulnera z Birkenfelsu či dopisy vyměňované mezi českobudějovickou radou a jejími vyslanci u Matyášova dvora. Do manuskriptu, a tedy i do edice, byl zařazen také záznam o hromadné přísaze měšťanů králi Matyášovi z 22. července 1618, jež manifestovala jejich věrnost vládnoucí dynastii. Celý soubor uzavírá závěrečný komentář českobudějovické městské rady z roku 1629 k pořízenému souboru opisů a opis anonymní relace o událostech v jihočeském městě, která vznikla na jeho půdě již v létě či na podzim 1618. Každá editovaná písemnost je opatřena záhlavním registrem, informacemi o uložení i obsahovým poznámkovým aparátem.

Závěrečnou třetinu svazku zabírají obsáhlé obrazové přílohy, jež představují klíčové aktéry politické komunikace, reprodukcí některé z editovaných pramenů a zobrazují samotné město. V závěru se nacházejí registry edičně zpřístupněných pramenů, stručné anglické resumé a podrobný spojený místní a osobní rejstřík.

Velmi pečlivě připravená edice pramenů reflektuje dění v Českých Budějovicích na počátku českého stavovského povstání i plasticky ukazuje, jakým způsobem na nastalou mimořádnou situaci reagovali představitelé města i městská obec. Rozdílné

postoje, které jsou ve zkratce obsaženy v názvu Sterneckovy edice, přitom nepanovaly pouze mezi konšelským sborem na jedné a měšťany shromážděnými v městské obci na druhé straně, ale i mezi jednotlivými členy radního kolegia. Pro pochopení těchto postojů i jejich role v dalších osudech města je důležitá jejich reflexe v písemnostech, jež vznikly o deset let později v souvislosti s očekávaným soudním projednáváním postupu českobudějovické městské rady v létě a na podzim 1618.

Josef Hrdlička

Jan MALURA – Jakub IVÁNEK, Horo krásná, spanilá! Poutní písně na Moravě (1600–1850), Host, Brno 2019, 655 s., ISBN 978-80-75577-826-0

Horo krásná, spanilá, svatokřtinská Maria je incipitem jedné z oblíbených poutních písní, které doprovázely zbožné věřící při jejich cestách na místa zázraků a nábožné úcty. Přestože fenomén poutnictví se začal rozvíjet již ve středověku, jeho zvuková podoba je zachytitelná více méně až v rekatolizačním období. Obnova starších a zakládání nových poutních míst se staly jedním z nástrojů boje proti reformaci, která putování odmítala a k uctívání „zázračných“ obrazů a soch se stavěla vysloveně nepřátelsky.

Hudba byla minimálně stejně důležitým prvkem barokní religiozity jako obraz, a to nejen ve své artificiální formě představované význačnými umělci, ale i ve své lidové či pololidové podobě, sdílené nejširšími lidovými vrstvami. Kancionálová

tvorba 17. a 18. století se v posledních letech těší velkému zájmu zejména literárních historiků, kteří předložili řadu edic mapujících velká editorská i kompilátorská díla českého baroka, počínající Michnou a Bridelem, přes Šteyera a Božana až po rukopisné kancionály. Souběžně se v současné době velmi intenzivně rozvíjí katalogizace a zkoumání kramářských tisků, a to zejména na pražských a brněnských pracovištích.

Recenzovaná publikace Jana Malury a Jakuba Ivánka zahrnuje fundovanou teoretickou studii, edici vybraných poutních písní, podrobný katalog dochovaných tisků a zároveň předkládá „průvodce“ moravskými poutními místy. Kniha je v mnohém unikátní. Zprvce spojuje různá publikační média – editované písně byly vybírány z kancionálů, poutních příruček i rozsáhlého fondu náboženských kramářských tisků. Za druhé sleduje fenomén „barokního“ poutnictví až do první poloviny 19. století, tedy i v době, kdy již dávno přestalo být součástí každodennosti vyšších či vzdělanějších vrstev obyvatelstva. Z obojího vyplývají velmi zajímavé průniky elitní a lidové kultury stejně jako oficiální náboženské věrouky s lidovou religiozitou, jež se spojovaly právě na cestě k poutním místům. Přestože většina dochovaného materiálu je v češtině, pozornost byla věnována i německým textům.

Autoři v úvodních kapitolách definují poutní píseň jako „strofický, veršovaný text, který mohl sloužit poutníkům během cesty či na samotném poutním místě“. Téma výzkumu dále upřesňují vyloučením textů, které vyjadřují obecnou úctu k světcům